

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра менеджменту ім. проф. Й. С. Завадського

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету
аграрного менеджменту

_____ А. Д. Остапчук
« ____ » _____ 2021 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри менеджменту
ім. проф. Й.С. Завадського
Протокол № 14 від «27» травня 2020 р.

Завідувач кафедри
_____ Т. І. Балановська

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант освітньо-професійної програми
«Менеджмент організацій і адміністрування»
_____ Гогуля О. П.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА»**

спеціальність 073 «Менеджмент»

освітньо-професійна програма «Менеджмент організацій і адміністрування»

Факультет аграрного менеджменту

Розробник: Резнік Надія Петрівна, доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту ім. проф. Й. С. Завадського

Київ – 2021 р.

1. Опис навчальної дисципліни
Управління конкурентоспроможністю підприємства
(назва)

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітній ступінь	магістр	
Спеціальність	073 «Менеджмент»	
Освітня програма	«Менеджмент»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)		
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	1
Семестр	2	2
Лекційні заняття	30 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	8 год.
Лабораторні заняття	-	-.
Самостійна робота	60 год.	-
Індивідуальні завдання	-.	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: поглиблення теоретичних знань, оволодіння сучасним методичним інструментарієм, практичними навичками з ефективного управління конкурентоспроможністю підприємств у сучасних умовах господарювання.

Завдання:

- вивчення поняття «конкурентоспроможність»;
- засвоєння основних методичних підходів аналізу конкурентних переваг підприємства та конкурентоспроможності товарів (послуг);
- оволодіння сучасним методичним інструментарієм, практичними навичками з ефективного управління конкурентоспроможністю підприємств у сучасних умовах господарювання;

- вивчення загальних та базових стратегій конкуренції; стратегії конкурентної поведінки підприємства; стратегії забезпечення конкурентоспроможності;
- засвоєння основних підходів щодо розроблення та забезпечення реалізації програм підвищення конкурентоспроможності підприємства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: основні конкурентні переваги та способи їхнього досягнення конкретним підприємством залежно від ситуації, що складається; базові різновиди конкурентних стратегій, основні типи ринків та відповідні їм ефективні стратегії конкуренції; загальні та специфічні чинники, що визначають рівень конкурентоспроможності підприємства; зміст основних положень сучасної концепції менеджменту якості; послідовність етапів створення на підприємстві системи менеджменту якості і забезпечення її ефективного функціонування; сутність загальної концепції управління конкурентоспроможністю підприємства та специфічні особливості управління конкурентоспроможністю організацій різних типів

вміти: здійснювати аналіз стану підприємства у конкурентному середовищі; проводити діагностику та ревізію поточної конкурентної стратегії; здійснювати аналіз конкурентних переваг підприємства та визначати ті, що мають бути досягнуті в майбутньому для поліпшення його конкурентоспроможності; виконувати розрахунки, пов'язані з оцінкою ступеня інтенсивності конкуренції; виконувати розрахунки та здійснювати аналіз одиничних, групових та інтегральних показників конкурентоспроможності продукції та конкурентоспроможності підприємства; визначати та конкретизувати функції управління конкурентоспроможністю підприємства.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК):

ЗК3. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК9. Здатність займати активну життєву та громадську позицію, нести відповідальність за діяльність організації.

фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

ФК1. Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів.

ФК2. Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани.

ФК4. Здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів організації.

ФК9. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію.

ФК10. Здатність до управління організацією та її розвитком.

ФК11. Здатність знаходити та оцінювати нові ринкові можливості розвитку бізнесу.

ФК12. Здатність критичного аналізу, оцінки і синтезу нових ідей щодо інноваційних та інвестиційних можливостей підприємства.

ФК14. Здатність використовувати технології та методи управління змінами в організаціях.

ФК15. Здатність оцінювати конкурентоспроможність підприємств, виявляти фактори її формування, визначати конкурентні переваги організації.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для: повного терміну денної (заочної) форми навчання

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Тема лекційного заняття 1. Конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентні переваги

Сутність і види економічної конкуренції. Еволюція поглядів на конкуренцію. Конкуренція, як рушійна сила ринку. Елементи механізму конкурентної боротьби. Конкуренція й підприємство. Види конкурентоспроможності залежно від рівня й об'єкту аналізу. Ринковий напрям теорії конкурентних переваг. Ресурсний напрям теорії конкурентних переваг.

Тема лекційного заняття 2. Конкурентне середовище підприємства

Основні складові конкурентного середовища. Модель «п'яти сил конкуренції» М. Портера та її елементи.

Рушійні сили ринку та інтенсивність конкуренції. Чинники, що впливають на силу конкурентної боротьби. Методи оцінювання інтенсивності конкуренції. Показники концентрації виробництва в галузі.

Аналіз діяльності конкурентів. Інформаційне забезпечення та структура аналізу діяльності конкурентів. Методика побудови та інтерпретація конкурентної карти ринку та карти стратегічних груп.

Тема лекційного заняття 3. Сутність конкурентоспроможності товарів і послуг на ринку

Фактори, чинники та критерії конкурентоспроможності товару. Оцінка конкурентоспроможності продукції. Основні підходи до управління конкурентоспроможністю товару та послуги. Конкурентоспроможність продукції – основа формування конкурентоспроможності підприємства. Методи оцінювання конкурентоспроможності продукції. Якість товару (послуг) – основний важіль забезпечення його конкурентоспроможності. Оптимізація співвідношення ціни, якості та обслуговування як основна мета управління

конкурентоспроможністю товару. Основні підходи до управління конкурентоспроможністю товару (послуг).

Тема лекційного заняття 4. Фактори забезпечення конкурентоспроможності підприємства

Сутність та співвідношення понять «ринкові чинники успіху», «ключові компетенції», «конкурентні переваги». Властивості конкурентних переваг. Сфери формування та реалізації конкурентних переваг. Види та джерела формування конкурентних переваг.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Тема лекційного заняття 5. Основні стратегії конкурентоспроможності підприємства

Система конкурентних стратегій підприємства. Сутність поняття «конкурентна стратегія». Найбільш поширені класифікації стратегії ринкової конкуренції.

Загальні стратегії конкуренції. Базові стратегії конкуренції. Стратегії конкурентної поведінки підприємства. Стратегії забезпечення конкурентоспроможності як комплексна стратегія. Ситуаційне проектування конкурентної стратегії. Адаптація стратегії конкуренції до особливостей динаміки ринку.

Тема лекційного заняття 6. Система управління конкурентоспроможністю підприємства

Чинники, що визначають рівень конкурентоспроможності підприємства. Аспекти забезпечення конкурентоспроможності підприємства: виробничий, маркетинговий, фінансовий, інноваційний, організаційно – культурний, кадровий, управлінський.

Методи оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства. Системно – процесний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства. Цикл управління конкурентоспроможністю.

Тема лекційного заняття 7. Регулювання конкуренції на національному і міжнародному рівнях

Вітчизняний підхід до забезпечення конкурентоспроможності національної економіки; міжнародний досвід реалізації програм підвищення конкурентоспроможності.

Методи регулювання конкуренції на національному і міжнародному рівнях

Тема лекційного заняття 8. Розроблення та забезпечення реалізації програм підвищення конкурентоспроможності

Концепція розроблення та забезпечення реалізації програм підвищення конкурентоспроможності підприємства. Програми підвищення продуктивності та якості як складової програм забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Основні етапи розроблення програми підвищення конкурентоспроможності. Реалізація програми підвищення конкурентоспроможності та моніторинг її перебігу.

Особливості конкурентних відносин в Україні. Перспективи розвитку українських компаній.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма								Заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Загальна теорія організації														
Тема 1. Конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентні переваги			4	4			8							
Тема 2. Конкурентне середовище підприємства			4	4			8							
Тема 3. Сутність конкурентоспроможності товарів і послуг на ринку			4	4			6							
Тема 4. Фактори забезпечення конкурентоспроможності підприємства			4	4			6							
Разом за змістовим модулем 1			16	16			28							
Змістовий модуль 2. Створення ефективної організації														
Тема 5. Основні стратегії конкурентоспроможності підприємства			4	4			10							
Тема 6. Система управління конкурентоспроможністю підприємства			4	4			10							
Тема 7. Регулювання конкуренції на національному і міжнародному рівнях			4	4			6							
Тема 8. Розроблення та забезпечення реалізації програм підвищення конкурентоспроможності			2	2			6							
Разом за змістовим модулем 2			14	14			32							

Усього годин	120	30	30			60						
Курсовий проект (робота) з _____ (якщо є в робочому навчальному плані)		-	-	-		-		-	-	-		-
Усього годин	120	30	30			60						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентні переваги Сутність понять «конкуренція», «конкурентоспроможність», «конкурентні переваги». Діагностика конкуренції в системі ринкових відносин	4
2	Конкурентне середовище підприємства Конкурентні переваги підприємства. Конкурентне середовище підприємства	4
3	Сутність конкурентоспроможності товарів і послуг на ринку Критерії та чинники конкурентоспроможності товару. Чинники, що впливають на силу конкурентної боротьби; методи оцінювання інтенсивності конкуренції. Оцінка конкурентоспроможності товарів (послуг).	4
4	Фактори забезпечення конкурентоспроможності підприємства Методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства. Технологія оцінювання зовнішнього середовища підприємства. Технологія PEST – аналізу. Технологія аналізу ситуації в галузі та конкуренції в ній. Технологія SWOT – аналізу підприємства	4
5.	Основні стратегії конкурентоспроможності підприємства Загальні та базові стратегії конкуренції; стратегії конкурентної поведінки підприємства; стратегії забезпечення конкурентоспроможності Аналіз стратегії конкурентоспроможності підприємства	4
6	Система управління конкурентоспроможністю підприємства	4

	Чинники, що визначають рівень конкурентоспроможності підприємства; аспекти забезпечення конкурентоспроможності підприємства.	
7	Регулювання конкуренції на національному і міжнародному рівнях Вітчизняний підхід до забезпечення конкурентоспроможності національної економіки; міжнародний досвід реалізації програм підвищення конкурентоспроможності. Методи регулювання конкуренції на національному і міжнародному рівнях.	4
8	Розроблення та забезпечення реалізації програм підвищення конкурентоспроможності Концепція розроблення та забезпечення реалізації програм підвищення конкурентоспроможності підприємства	2

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС «Магістр» напрямок підготовки/ спеціальність «Менеджмент організацій і адміністрування»	Кафедра Менеджменту ім. проф. Й.С. Завадського 202021-2022 навч. рік	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни «Управління конкурентоспроможністю підприємства»	Затверджую Зав. кафедри (підпис) (ПІБ) . -
Екзаменаційні запитання (10 балів)			
1. Що є предметом економічної конкуренції? 2. На аналіз яких складових конкурентного середовища спрямована модель «П'яти сил конкуренції» М. Портера?			

Ситуаційне завдання (10 балів)

Визначити доцільність випуску на ринок товарів А чи В підприємства, на якому лідируючі позиції має товар конкурента відповідно до цінових та якісних параметрів товарів (табл. 1 і 2).

Таблиця 1

Вартісні характеристики товарів А і В підприємства та товара конкурента

№	Вартісні характеристики	Товари		
		А	В	Товар конкурента
1	Ціна, грн	2300	2260	2310
2	Сумарні витрати споживачів за весь термін експлуатації, грн	5000	4900	4900

Таблиця 2

Основні параметри якості товарів А і В підприємства та товара конкурента (5-ти бальна шкала оцінки)

№	Параметр	Товари			Коефіцієнт вагомості параметра
		підприємства		Конкурента	
		А	В		
1	Надійність	5	4	5	0,3
2	Складність монтажу	4	3	4	0,3
3	Ємність	4	4	5	0,2

Тестові завдання різних типів (10 балів)

1. Основи теорії нової моделі конкуренції – монополістичної закладено

А. Вірно

Б. Не вірно

2. Прояв конкурентних переваг персоналу визначається:

А. фізичними даними;

Б. оригінальністю вирішення завдань;

В. внутрішніми і зовнішніми умовами.

Г. кваліфікаційним рівнем

3. Внутрішні конкурентні переваги включають:

А. виробничі;

Б. кон'юнктурні;

В. управлінські;

Д. організаційні;

Г. кваліфікаційні;

Ж. інноваційні.

4. З поміж всіх конкурентних сил (за моделлю М. Портера) найбільший вплив

А. суперництво між конкуруючими продавцями однієї галузі;

Б. конкуренція з боку товарів, що виробляються фірмами інших галузей, і що є гідними заміниками та конкурентоспроможні за ціною;

В. загроза входу в галузь нових конкурентів;

Г. Низький рівень розвитку галузі.

5. Конкурентна перевага – це ... (у бланку впишіть відповідь)
6. Ринкова ситуація, за якої відносно велика кількість невеликих виробників пропонують схожу, але не ідентичну продукцію. Кожне підприємство даного середовища задовольняє невелику частку ринкового попиту на продукцію, який реалізує підприємство. Це
А. досконалої конкуренції;
Б. монополістичної конкуренції;
В. олігополії;
Г. монополії.
7. Хто є суб'єктами конкурентних відносин?
А. виробники, покупці, торгові посередники;
Б. крупні виробники продукції;
В. продавці і споживачі;
Г. виробники, покупці, держава.
8. До “вхідних” бар'єрів входу у галузь нових конкурентів належить:
А. необхідність відшкодування вкладених інвестицій.
Б. високий рівень капіталомісткості виробництва;
В. втручання керівництва галузі;
Г. протест постачальників, клієнтури.
9. Життєвий цикл фірми – це:
А. процес її природного росту і послідовної зміни конкурентних стратегій;
Б. переростання малої фірми у велику;
В. ріст фірми до вершин піраміди бізнесу;
Г. захоплення фірмою конкурентного ринку;
10. В залежності від частки, займаної на ринку товару, фірми називаються:
А. лідери, претенденти на лідерство, послідовники, аутсайдери, новачки;
Б. крупні, великі, середні, малі;
В. місцеві, регіональні, республіканські, міжнародні, світові;
Г. монополісти і конкуренти.

Контрольні запитання з дисципліни «Управління конкурентоспроможністю підприємства»

1. Сутність і функції конкуренції.
2. Стратегічний потенціал як основа забезпечення конкурентоспроможності підприємства.
3. Державне регулювання конкуренції.
4. Система конкурентних стратегій підприємства.
5. Стратегії надбання конкурентної переваги (загальні стратегії конкуренції).
6. Стратегії конкурентної поведінки підприємства.
7. Стратегія забезпечення конкурентоспроможності як комплексна стратегія.
8. Ситуаційне проектування конкурентної стратегії.
9. Чинники та критерії конкурентоспроможності товару.
10. Методи оцінки конкурентоспроможності продукції.

11. Основні підходи до управління конкурентоспроможністю товару.
12. Чинники, що визначають рівень конкурентоспроможності підприємства.
13. Методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства.
14. Концепція розроблення та забезпечення реалізації програми підвищення конкурентоспроможності підприємства.
15. Міжнародний досвід в сфері розроблення та реалізації програми

8. Методи навчання

Лекційна форма навчання: розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, ілюстрація, демонстрація. Практичне заняття: доповідь, відповідь, дискусія, кейси. Лекції та практичні заняття супроводжуються використанням презентацій, навчальних фільмів, електронного курсу та мультимедійного обладнання для полегшення засвоювання матеріалу.

9. Форми контролю

Контроль знань у слухачів курсу «Управління конкурентоспроможністю підприємства» передбачає такі контрольні заходи:

- самоконтроль – є первинною формою контролю знань, який обов’язково забезпечується дистанційним курсом шляхом надання студентам переліку питань (питань та відповідей на них);
- поточний контроль – здійснюється через систему оцінки безпосередньо викладачем практичних занять та виконаних завдань для самостійної роботи;
- модульний контроль – здійснюється дистанційно в автоматизованому режимі або очному режимі, основною формою якого є тестування;
- підсумковий контроль – це залік, який складається очно в період призначений деканатом або за індивідуальним графіком, який затверджується навчальним планом. Основною формою підсумкового контролю є тестування.

10. Розподіл балів, які отримують студенти.

Розподіл балів, які отримують студенти. Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про введення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Таблиця 1. Співвідношення між національними оцінками і рейтингом здобувача вищої освіти

Оцінка національна	Рейтинг здобувача вищої освіти, бали
Відмінно	90-100
Добре	74-89
Задовільно	60-73
Незадовільно	0-59

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

11. Методичне забезпечення

1. Робоча програма дисципліни «Управління конкурентоспроможністю підприємства».

12. Рекомендована література Основна

1. Борисенко З.М. Основи конкурентної політики: Підручник. К.: Таксон, 2004. 704 с.
2. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства: Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
3. Євдокимова Н.М., Кірієнко А.В. Економічна діагностика: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2003. 110 с.
4. Кныш М. И. Конкурентные стратегии: Учеб. пособие. СПб.: Б. и., 2000. 284 с.
5. Кобиляцький Л. С. Управління конкурентоспроможністю: Навч. посіб. К.: Зовнішня торгівля, 2003. 301 с.
6. Омеляненко Т. В., Барабась Д. О., Вакуленко А. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства. К.: КНЕУ, 2006. 272 с.
7. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Підручник/ Ю. Б. Іванов, М. О. Кизим, О. М. Тищенко, О. Ю. Іванова, О. В. Ревенко, Т. М. Чечетова-Терашвілі. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. 320 с.
8. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навч. / С. М. Клименко, Т. В. Омеляненко, Д. О. Барабась, О. С. Дуброва, А. В. Вакуленко. К.: КНЕУ, 2008. 520 с.
9. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент. – М.: Издательско-книготорговый центр «Маркетинг», 2002. 892 с.
10. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации: Учебное пособие. М.: Изд-во Эксмо, 2004. 544с.
11. Шевченко Л.С. Конкурентное управление: Уч. пособие. Харьков: Эспада, 2004. 520с.

Допоміжна

1. Батенко Л.П., Загородніх О.А., Ліщинська В.В. Управління проектами: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 231 с.
2. Брэддик У. Менеджмент в организации. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 344 с.
3. Виноградський М. Д., Виноградська А. М., Шканова О. М. Менеджмент в організації: Навч. посіб. для студ. екон. спец. вузів. – К.: КОНДОР, 2004. – 598 с.
4. Виханский О.С., Наумов А.И. Менеджмент: Учебник. 3-е изд. – М.: Гардарики, 2002. – 528 с.
5. Всеобщее управление качеством: Учебник для вузов / О. П. Глудкин, Н. М. Горбунов, А. И. Гуров, Ю. В. Зорин. Под ред. О. П. Глудкина. – М.: Горячая линия – Телеком, 2001. – 600 с.
6. Ефремов В.С. Стратегия бизнеса. Концепции и методы планирования / Учебное пособие. – М.: Издательство «Финпресс», 1998. – 192 с.
7. Євдокимова Н.М., Кірієнко А.В. Економічна діагностика: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2003. – 110 с.
8. Макогон Ю.В., Орехова Т.В. и др. Международный менеджмент. Учебное пособие в 2-х томах. Издание четвертое – перераб. – Донецк: ДонНУ, 2008. – Том 1-й – 230 с., том 2-й – 255 с.
9. Управление организацией: Учебник / Под. ред. А. Г. Поршнева, З. П. Румянцевой, Н. А. Соломатина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 669 с.
10. Шаповал М.І. Менеджмент якості: підручник. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 475 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Електронна система дистанційного навчання
<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2491>.
2. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 570 с.
<http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/554/1/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8E.pdf>
3. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможності підприємств : монографія / за загальною редакцією професора О.Г. Янкового. – Одеса, Атлант, 2017. – 514 с. http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/monograf_ep_oneu_2017_11_12.pdf